

УДК 342.5

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Болдирев Сергій В'ячеславович

*кандидат юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник сектору муніципального права та місцевого самоврядування
НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування
НАІПрН України*

Boldyriev Serhii

*PhD, Associate Professor,
Leading Researcher in the sector of municipal law and local self-government,
Scientific Research Institute of State Building and Local Government of
National Academy of Law Sciences of Ukraine*
ORCID: 0000-0003-3280-8453

Лінник Микола Павлович

*студент магістратури факультету міжнародного та європейського права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Linnyk Mykola

*Master's Student of the Faculty of International and European Law
Yaroslav Mydrii National Law University*
ORCID: 0009-0003-1830-8652

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-3-10805

УЗУРПАЦІЯ ВЛАДИ В ПЕРЕХІДНИХ ДЕМОКРАТІЯХ: МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ

USURPATION OF POWER IN TRANSITIONAL DEMOCRACIES: MECHANISMS OF COUNTERACTION

Анотація. Вступ. Сьогодні перехідні демократії займають значну частину геополітичного простору. У таких державах інституції ще не досягли достатньої незалежності та стійкості, що відкриває можливості для узурпації влади зацікавленими суб'єктами. Для унеможливлення таких загроз необхідно розробити універсальні механізми, які можна було б застосовувати в більшості країн із перехідним типом суспільства. Запропоновані далі механізми протидії узурпації влади мають бути реалізовані й в Україні. Як держава з транзитивною демократією, вона стикається з численними законодавчими прогалинами, що тягнуть за собою виникнення узурпаційних ризиків.

Мета статті. Метою статті було визначено формування механізмів протидії узурпації державної влади в перехідних демократіях, насамперед на пострадянському геополітичному просторі.

Матеріали і методи. При написанні дослідження використовувались праці вітчизняних вчених – задля визначення сутності узурпації влади та обґрунтування необхідності реалізації механізмів, направлених на протидію узурпаційним намірам, а також чинне законодавство держав пострадянського простору, насамперед – Основних законів. Це дозволило наочно продемонструвати недоліки законодавства перехідних держав, зокрема України, якими може скористатись суб'єкт при спробі узурпувати державну владу. Використовувались й Інтернет-джерела, задля підкреслення конкретних наслідків недосконалого правового регулювання.

При написанні наукової статті використовувались загальні філософські, загальнонаукові та спеціально-наукові методи. Так, діалектичний метод був використаний задля вивчення проблематики законодавства держав із перехідною демократією. Метод узагальнення допоміг віднайти спільні «слабкі місця» у перехідних демократіях та запропонувати єдині, універсальні механізми протидії узурпаційним намірам. Також застосовувався метод прогнозування, в рамках якого були зроблені припущення щодо наслідків відсутності зазначених механізмів у транзитивних демократіях. При дослідженні законодавства держав було застосовано порівняльно-правовий метод. І, нарешті, формально-логічний метод знадобився, щоб аргументувати необхідність впровадження механізмів протидії узурпаційним намірам у перехідних демократіях.

Результати. Результатом проведеного дослідження став невичерпний перелік механізмів протидії узурпації влади в державах із перехідною демократією. Так, було виділено взаємозалежність гілок влади і президента (глави держави)

у прийнятті рішень; провідна роль органу конституційної юрисдикції (зокрема Конституційного Суду України, акцентовано на наявній на сьогодні проблематиці); взаємозалежний, рівноцінний за повноваженнями двопалатний парламент, що на пряму обирається народом; чітко визначені повноваження президента та інших органів влади (доктрина прихованих повноважень); ефективна система політичної відповідальності за порушення окремих положень законодавства (інститут імпічменту); незалежність виборчих органів (вирішення виборчих спорів); незалежність медіа превальована роль міжнародного права над національним як механізм захисту прав і свобод громадян та зодержання державою взятих на себе зобов'язань.

Перспективи. Формування ефективних механізмів запобігання узурпації влади вимагає детального юридичного аналізу та внесення як точкових, так і масштабних змін до законодавства держав із перехідною демократією. У статті розглянуто лише окремі механізми протидії узурпації державної влади, що, безумовно, робить внесок у розвиток юридичної думки з означених питань, але й залишає простір для подальших наукових досліджень. Подальший розвиток правової науки може бути спрямований на виявлення узурпаційних загроз у кожній конкретній державі з перехідною демократією. З урахуванням геополітичного положення України особливу увагу доцільно зосередити на країнах Східної Європи та пострадянського простору.

Ключові слова: перехідні демократії, узурпація влади, транзитивне суспільство.

Summary. Introduction. Today, transitional democracies occupy a significant part of the geopolitical space. In such states, institutions have not yet achieved sufficient independence and sustainability, which opens up opportunities for the usurpation of power by interested parties. To prevent such threats, it is necessary to develop universal mechanisms that could be applied in most countries with a transitional type of society. The following mechanisms for countering the usurpation of power should be implemented in Ukraine. As a country with a transitional democracy, it faces numerous legislative gaps which entail the emergence of usurpation risks.

The purpose of the article. The purpose of the article is to determine the formation of mechanisms to counteract the usurpation of state power in transitional democracies, primarily in the post-Soviet geopolitical space.

Materials and methods. In writing the study, the works of domestic scholars were used to define the essence of the usurpation of power and to justify the need to implement mechanisms aimed at countering usurpation intentions, as well as the current legislation of the post-Soviet states, primarily the Fundamental Laws. This made it possible to clearly demonstrate the shortcomings of the legislation of transitional states, including Ukraine, which can be used by an entity in an attempt to usurp state power. Internet sources were also used to emphasize the specific consequences of imperfect legal regulation.

In writing the article, were used general philosophical, general scientific and special scientific methods. Thus, the dialectical method was used to study the issues of legislation of transitional democracies. The method of generalization helped to find common «weaknesses» in transitional democracies and to propose common, universal mechanisms to counteract usurpation intentions. A forecasting method was also used to make assumptions about the consequences of the absence of these mechanisms in transitional democracies. The comparative legal method was used to study the legislation of the states. Finally, the formal logical method was used to argue for the need to introduce mechanisms to counter usurpation intentions in transitional democracies.

Results. The study has resulted in a non-exhaustive list of mechanisms to counteract the usurpation of power in transitional democracies. Thus, were highlighted the interdependence of the branches of power and the president (head of state) in decision-making; the leading role of the constitutional jurisdiction body (in particular, the Constitutional Court of Ukraine, with a focus on the current issues); interdependent, equally powerful bicameral parliament directly elected by the people; clearly defined powers of the president and other authorities (the doctrine of hidden powers); and an effective system of political responsibility for violation of certain provisions of the law (the institution of impeachment); independence of electoral bodies (resolution of electoral disputes); independence of the media; the predominant role of international law over national law as a mechanism for protecting the rights and freedoms of citizens and the state's compliance with its obligations.

Prospects. Formation of effective mechanisms for preventing usurpation of power requires a detailed legal analysis and introduction of both point and large-scale changes to the legislation of the transitional democracies. The article examines only certain mechanisms of countering the usurpation of state power, which undoubtedly contributes to the development of legal thought on these issues, but also leaves room for further research. Further development of legal science may be aimed at identifying usurpation threats in each particular transitional democracy. Given the geopolitical position of Ukraine, it is advisable to focus special attention on the countries of Eastern Europe and the post-Soviet space.

Key words: transitional democracies, usurpation of power, transitional society.

Постановка проблеми. Нині перехідні демократії становлять значну частину геополітичного простору. У таких державах інституції ще не набули достатньої самостійності та захищеності, що створює можливості узурпації влади з боку зацікавленого суб'єкта. Аби ускладнити реалізацію подібних

намірів, мають бути розроблені відповідні механізми, які б могли застосовуватись універсально, практично для будь-якої держави перехідного суспільства.

Механізми протидії узурпації влади, що описуватимуться далі, мають бути впроваджені безпосередньо в Україні, адже наша держава, як і «належить» тран-

зитивній демократії, має низку недоліків у чинному законодавстві, які породжують узурпаційні ризики.

Мета статті. Метою статті є формування механізмів протидії узурпації державної влади в перехідних демократіях, насамперед на пострадянському геополітичному просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню сучасного розуміння узурпації влади присвячена робота О.В. Марцеляка [1]. У ній автор розглядає різні інтерпретації та підходи до розуміння узурпації влади як явища, посиляючись на думки вітчизняних вчених та рішення Конституційного Суду України. Спільне дослідження Осіпова А. та Бутенко Т. присвячено ризикам узурпації у місцевих радах, аналізується індекс узурпації влади як маркер щодо потенційних ризиків узурпації [2]. А М.О. Паламарчук розглядає потенційні наслідки, до яких може призвести відсутність механізмів узурпації влади в державі [3]. Насамперед йдеться про внутрішні протести, зокрема із застосуванням сили.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняні науковці розглядають узурпацію державної влади насамперед як неконституційне та незаконне розширення повноважень окремими суб'єктами. І хоча така точка зору дійсно має сенс, у даній статті узурпація державної влади буде розглядатись ще й у контексті тіньового впливу суб'єкта на гілки влади, органи, посадових осіб і т.д. без очевидного порушення норм законодавства, зокрема Конституції.

Як правило, Основні закони держав, навіть у перехідних суспільствах, чітко визначають, у який спосіб має функціонувати владний апарат. Однак це не заважає зацікавленим в узурпації влади суб'єктам чи то шляхом підкупу, чи то шляхом погроз або інших маніпуляцій, досягати мети. Більш того — такі суб'єкти навпаки спираються саме на положення створеного ними законодавства, і часто на результати «народного» волевиявлення, легітимізуючи обмеження прав і свобод громадян, міжнародні злочини та інше. Марцеляк О.В. формулює такі дії суб'єкта як «зловживання владою, тобто використання її з протизаконною метою на шкоду суспільству і держав», із чим варто погодитись [1].

Таким суб'єктом може виступати одноосібний глава держави (Президент, Прем'єр-міністр), представники силових і військових структур, політичні партії, громадські організації, бізнес-спільнота (олігархат), терористичні угруповання та інше. Розглядаючи особливості перехідних суспільств насамперед на території колишнього Радянського Союзу, звичайно, найбільша загроза в сенсі узурпації влади походить від осіб, що обіймають посаду президента. На цьому ґрунтується й нинішній науковий дискурс: вітчизняні юристи розробляють механізми захисту демократичного ладу саме від деспотичної влади президента. І хоча дійсно консолідація влади в державах Східної Європи часто знаходиться в руках

президентів, існують й виключення, які будуть враховані в рамках дослідження.

Єдиної позиції науковців щодо згаданих механізмів, направлених на запобігання узурпації влади зацікавленим суб'єктом, поки сформовано не було. Перелік механізмів, із визначенням більш і менш ефективних та значущих, завжди відрізняється в залежності від індивідуального підходу окремого науковця. Так, Паламарчук М.О. серед «шлюзів», направлених на недопущення концентрації влади одним суб'єктом, виділяє насамперед «незалежну судову систему та ЗМІ, деполітизовану та ефективну державну службу, чіткі та прозорі процедури ухвалення важливих політичних рішень тощо» [3].

Зі свого боку до переліку таких механізмів пропонується віднести:

- 1) взаємозалежність гілок влади і президента у прийнятті рішень;
- 2) провідна роль органу конституційної юрисдикції (Конституційний Суд України);
- 3) взаємозалежний, рівноцінний за повноваженнями двопалатний парламент, що напряду обирається народом;
- 4) чітко визначені повноваження президента та інших органів влади;
- 5) ефективна система політичної відповідальності за порушення окремих положень законодавства;
- 6) незалежність виборчих органів;
- 7) незалежність медіа;
- 8) превальована роль міжнародного права над національним та інше.

У випадку відсутності таких стримуючих механізмів або в разі їхньої неефективності будь-якому суспільству залишається лише єдиний спосіб захистити демократичний лад у країні — силове протистояння з суб'єктом, що намагається або вже узурпував владу. Однак розвиток подій такого характеру неодмінно тягне за собою жакливі наслідки. Вуличні заворушення щонайменше призводять до завдання матеріальної шкоди громадянам, навіть тим, хто не брав участь у сутичках. Але найгірше — це масове і практично безконтрольне з обох сторін конфлікту вчинення фізичного та психологічного насильства. Побої, каліцтва і навіть смерті неодмінно супроводжують зіткнення протестувальників із «проурядовими силами».

Ба більше, перемога протестувальників не є гарантією демократизації державного ладу. Лідери опозиції, захопивши владу, можуть здійснювати спроби з консолідації повноважень у власних руках і чинити репресії проти представників колишнього уряду і їх соратників. Історія пам'ятає чимало таких сценаріїв розвитку подій, наприклад, у країнах Латинської Америки та на Близькому Сході (нині це стосується Сирії 2024/2025).

Аби мінімізувати ризики узурпації влади та, відповідно, описаної вище ситуації, необхідно створити дієву систему взаємозалежних органів та незалежних інституцій, про що йтиметься далі.

Взаємозалежність гілок влади та президента. Сутність змішаної форми правління полягає в концепції, що окрема гілка влади і президент не здатні діяти повністю самостійно. На прикладі України це може стосуватись прийняття законів (Президент України має право відкладального вето, а Конституційний Суд України перевіряє закон на відповідність Конституції), формування Кабінету Міністрів України (Президент вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України), підписання та ратифікації міжнародних договорів, процедури введення воєнного та надзвичайного стану, іншого. Взаємозалежність органів влади у прийнятті рішень є запорукою дотримання принципу поділу влади.

Провідна роль органу конституційної юрисдикції. Орган конституційної юрисдикції (далі — ОКЮ) в жодному випадку не здатен стати суб'єктом узурпації владних повноважень. Адже фактично ОКЮ виступає в якості інституції, головним повноваженням та, власне, метою якої є контроль за дотриманням положень Основного закону з боку парламенту, глави держави, уряду та інших. Це — реальний запобіжник узурпації влади, а тому ОКЮ має бути якомога більш захищеним та незалежним.

В контексті України невимовно значною прогалиною Конституції в частині визначення статусу суддів Конституційного Суду є положення пункту 1 частини 1 статті 149¹: «Повноваження судді Конституційного Суду України припиняються у разі закінчення строку його повноважень» [4]. Тобто — автоматично, а не після того, як новообраний суддя вступить на посаду. Така прогалина може призвести до аналогічної ситуації, що склалась у 2005–2006 роках. Коли народні депутати України навмисно затягували процедуру призначення та приведення до присяги нових суддів Конституційного Суду і, як наслідок, український ОКЮ протягом року не мав повноважень і, відповідно, не функціонував. До речі, на сьогодні (починаючи з 27 січня 2025 року) ситуація склалась таким чином, що одразу у трьох суддів КСУ спливає строк повноважень [5]. Станом на середину березня 2025 року фактична кількість суддів Конституційного Суду становить лише 11 осіб (кворум — 2/3 від 18), що унеможливує здійснення органом конституційного провадження.

Також посиленню незалежності Конституційного Суду України сприятиме збільшення терміну перебування на посаді його суддів. Наразі термін становить 9 років. Збільшення цього терміну або ж навіть позитивне призначення суддів ОКЮ, як це зроблено у Верховному Суді Сполучених Штатів Америки, однозначно зробить ОКЮ більш захищеним від політичного впливу. Такі ініціативи мають бути реалізовані суто на рівні Основних законів держав.

Двопалатний парламент. Ще одним «шлюзом», який ускладнює узурпацію державної влади є

двопалатний парламент. Перерозподіл повноважень всередині законодавчого органу часто унеможливує надмірну концентрацію влади з його боку.

На додачу, історичною метою формування саме двопалатного парламенту (або багатопалатного) є забезпечення представництва більшої кількості суспільства або окремих категорій населення. Так, запровадження двопалатної системи у Сполучених Штатах Америки наприкінці 18-го століття обумовлене з одного боку бажанням представників «великих» штатів закріплення виключно пропорційної виборчої системи, яка б дозволяла їм стабільно отримувати більшість місць у парламенті; а з іншого боку — штати, де проживала менша кількість населення, вимагали рівного представництва, однакової кількості мандатів від кожного штату. Компромісним рішенням стало формування двопалатної системи. У Великій Британії, як уже зазначалось в одному із попередніх досліджень, «метою запровадження в цій державі двопалатного парламенту було стримування верхньою палатою «аристократичною» нижньої «народної» [6].

Однак для перехідних демократій сьогодення головна мета запровадження двопалатного парламенту більш прагматична: ускладнити узурпацію державної влади. До того ж не лише з боку парламенту, адже, як показує вивчення досвіду пострадянських держав, навіть одноосібний орган із надширокими повноваженнями потребує контролю над законодавчою гілкою влади. Діяльність усіх авторитарних лідерів під час проведення парламентських виборів зводиться лише до однієї мети — формування монобільшості в парламенті підконтрольною лідеру партією. Як правило, задля цього використовується тиск на виборців, представників виборчих органів, медіа і так далі. Формування «чистої» монобільшості, тобто отримання більшості місць у парламенті без вчинення фальсифікацій, є вкрай рідкісним явищем. Прикладом цього слугує Україна.

Звичайно, саме по собі закріплення двопалатного парламенту навряд чи стане суттєвою перешкодою на шляху узурпації влади. Необхідно забезпечити, як і в пункті про взаємозалежність гілок влади та президента, взаємозалежність у прийнятті рішень між палатами. Обсяг повноважень обох палат має бути збалансованим та тяжіти до їхньої рівнозначності. Формальний статус верхньої палати без конкретних важелів впливу не забезпечить виконання поставлених у дослідженні цілей.

Також важливим аспектом є процедура обрання верхньої палати. Її мають обирати виключно громадяни, без жодного впливу з боку інших органів. Наприклад, у Російській Федерації президент уповноважений призначати 30 сенаторів до Ради Федерації, а в Республіці Білорусь президент призначає 8 членів Ради Республіки, а вибори здійснюються не громадянами напряму, а місцевими депутатами, що на додачу до всього іншого породжує ризик корупції.

Повноваження глави держави в окремих випадках призначати членів верхньої палати на власний вибір можна побачити і в розвинених демократіях, наприклад, в Італійській Республіці. Однак для транзитивних суспільств така риса є недопустимою.

Також на користь обрання членів верхньої палати виключно громадянами говорить той факт, що суспільство отримає можливість власноруч «збалансувати» представництво партій у законодавчому органі. На прикладі Сполучених Штатів Америки можна сказати, що часто суспільство схильне формувати Конгрес таким чином, що в одній палаті більшість мають представники Республіканської партії, а в іншій — Демократичної. Це забезпечує баланс і неможливість узурпації влади.

Чітко визначені повноваження органів влади. Конституція України закріплює за Президентом доволі широке коло повноважень. На додачу через неточність формулювань деякі положення можуть трактуватись як самим главою держави, так і Конституційним Судом України, на користь розширення влади Президента. Йдеться про так звану «доктрину прихованих повноважень» і про всі впливаючі з неї узурпаційні ризики. Перелік повноважень глави держави, законодавчого та виконавчого органів, що передбачений Основним законом, має бути вичерпним та точним, особливо у перехідних демократіях.

Ефективна система політичної відповідальності. В одному з попередніх досліджень уже був проведений детальний аналіз процедури усунення з поста Президента України в порядку імпичменту, запропоновані відповідні зміни до Конституції [7]. Процедура проведення дострокового припинення повноваження Верховної Ради України також потребує вивчення та підвищення її ефективності. Взаємний контроль глави держави та законодавчого органу є важливим механізмом недопущення зловживання владним становищем жодним із згаданих суб'єктів.

Незалежність виборчих органів. Відомо, що фальсифікація результатів виборів та референдумів, серед іншого, здійснюється шляхом тиску на виборчі органи. Також тиск здійснюється з метою недопущення в принципі опозиційних кандидатів та партій до виборів. Пропонується, аби вирішення всіх виборчих спорів, розгляд справ про порушення виборчого та референдумного законодавства було віднесено до юрисдикції ОКЮ, який, будучи дійсно незалежним, прийматиме справедливі рішення.

Незалежність медіа. Забезпечення плюралізму в інформаційному середовищі вкрай необхідне для формування політичної та громадянської свідомості населення. Однак забезпечення реальної незалежності медіа в перехідних демократіях є вкрай складною задачею, що потребує окремого вивчення.

Превальована роль міжнародного права над національним. Стаття 9 Конституції України закріплює, що міжнародні договори не можуть стати частиною національного законодавства, якщо

вони суперечать Основному закону. Водночас допускається внесення відповідних змін до Конституції, спрямованих на усунення таких суперечностей. Таким чином, можна стверджувати, що Конституція України превалює над міжнародними договорами, особливо враховуючи жорсткий характер процедури внесення змін до неї. Втім, такий підхід є доволі вдалим, адже з одного боку захищає Основний закон держави, а з іншого — залишає можливість імплементації міжнародних договорів.

Ще один важливий аспект — можливість для громадян захистити права у судах наднаціональної юрисдикції. Після внесення змін до Конституції Російської Федерації у 2020 році стаття 79 була доповнена таким положенням, що рішення міждержавних органів, ухвалені на підставі положень міжнародних договорів Російської Федерації в їх тлумаченні, що суперечить Конституції Російської Федерації, не підлягають виконанню в Російській Федерації. Таким чином, захист прав і свобод громадян у міжнародних інстанціях став практично неможливим, а виконання державою взятих на себе зобов'язань — опцією, а не обов'язком.

Окремо варто сказати про роль **президента** у протидії узурпації влади. Дійсно, найбільша загроза щодо узурпації державної влади походить саме від одноосібного органу з надто широкими повноваженнями. І основний акцент у протидії ризикам узурпації має стояти на обмеженні влади глави держави. Втім, на рівні з обома палатами парламенту, органом конституційної юрисдикції, всенародним голосуванням відносно «сильний» президент є елементом, який ускладнює реалізацію узурпації державної влади.

Якщо за президентом закріплена виключно формальна роль глави держави, що не підкріплюється достатніми повноваженнями, він не зможе ефективно протидіяти намаганням узурпувати владу з боку інших владних суб'єктів. Так, у Грузії Президент виконує лише представницькі та церемоніальні функції, а реальними повноваженнями наділений Прем'єр-міністр. Вдаючись до фальсифікацій та інших маніпуляцій на парламентських виборах 26 жовтня 2024 року «Грузинська мрія» вкотре отримала монобільшість у законодавчому органі. Проти узурпації влади відверто проросійською партією, заснованій фактично олігархом, виступила Президентка Саломе Зурабішвілі. Втім, жодних реальних повноважень вплинути на парламент або на хід виборів вона не мала і, відповідно, Грузія, навіть із парламентською формою правління, нині очолюється узурпаційною владою.

Саме тому посада президента, як додаткового запобіжника узурпації влади, має бути передбачена Основними законами перехідних демократій на пострадянському просторі. Втім, існує й виключення: посада Президента Російської Федерації як керівного органу постімперіалістичної держави, де менталітет

суспільства все ще тяжіє до «сильного лідера», становить серйозну загрозу для прав і свобод людей всередині країни та, очевидно, навіть за її межами. У випадку Російської Федерації державна влада не може бути зосереджена під крилом одноосібного органу. Відповідно, можна констатувати, що для Росії найбільш підходящою формою правління видається суто федеративна парламентська республіка.

Висновки і перспективи. Отже, процес створення дієвих механізмів протидії узурпації влади потребує глибокого юридичного аналізу та точкових, а іноді й глобальних змін у законодавстві держав із перехідною демократією. Інакше транзитивні су-

спільства ніколи не досягнуть декларованої мети — побудови по-справжньому демократичної держави. Ба більше, перехідні демократії можуть втратити свій статус, будучи цілком поглинутими авторитарними тенденціями.

У статті були запропоновані лише деякі механізми протидії узурпації державної влади. Подальший розвиток правової науки може бути направлений на пошук узурпаційних ризиків всередині кожної окремої держави транзитивної демократії. Особлива увага, з огляду на геополітичне положення України, може приділятися країнам Східної Європи, пострадянського простору.

Література

1. Марцеляк О.В. До питання сучасного розуміння узурпації влади (конституційно-правовий аспект). *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 151–157 С. 156–157. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/316909/307411> (дата звернення: 18.03.2025),
2. Осіпов А., Бутенко Т. Індекс узурпації влади як спосіб підвищення правосвідомості громадян. *Економіка і регіон*. 2024. 4(95). С. 149–154. [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.4\(95\).3620](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.4(95).3620).
3. Паламарчук М.О. «Право на опір к узурпації влади» у контексті забезпечення внутрішньополітичної безпеки. *Стратегічна панорама*. 2009. № 1. С. 67–70.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Конституційний Суд на початку 2025 року може припинити свою діяльність через відсутність повноважного складу. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/314334-konstitutsionnyy-sud-v-nachale-2025-goda-mozhet-prekratit-svoyu-deyatelnost-iz-za-otsutstviya-polnomochnogo-sostava> (дата звернення: 18.03.2025).
6. Болдырев С.В., Кузьменко Б.С. Перспектива запровадження двопалатного парламенту в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр.* Харків, 2019. Вип. 38. С. 76–89.
7. Болдырев С.В., Лінник М.П. Інститут імпичменту Президента: застереження та пропозиції удосконалення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2024. № 10. <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-10-10397>.

References

1. Martseliak O. V. Do pytannia suchasnoho rozuminnia uzurpatsii vlady (konstytutsiino-pravovyi aspekt). *Analitychne-porivnialne pravoznavstvo*. 2024. № 6. S. 151–157 S. 156–157. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/316909/307411> [in Ukrainian].
2. Osipov A., Butenko T. Indeks uzurpatsii vlady yak sposib pidvyshchennia pravovidomosti hromadian. *Ekonomika i rehion*. 2024. 4(95). S. 149–154. [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.4\(95\).3620](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.4(95).3620) [in Ukrainian].
3. Palamarchuk M. O. “Pravo na opir k uzurpatsii vlady” u konteksti zabezpechennia vnutrishnopolitychnoi bezpeky. *Stratehichna panorama*. 2009. № 1. S. 67–70 [in Ukrainian].
4. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1996. № 30. St. 141 [in Ukrainian].
5. Konstytutsiinyi Sud na pochatku 2025 roku mozhe pryvnyty svoiu diialnist cherez vidsutnist povnovazhnoho skladu. *Sudovo-yurydychna hazeta*. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/314334-konstitutsionnyy-sud-v-nachale-2025-goda-mozhet-prekratit-svoyu-deyatelnost-iz-za-otsutstviya-polnomochnogo-sostava> [in Ukrainian].
6. Boldyriev S. V., Kuzmenko B. S. Perspektyva zaprovadzhennia dvopalatnoho parlamentu v Ukraini. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia: zb. nauk. pr.* Kharkiv, 2019. Vyp. 38. S. 76–89 [in Ukrainian].
7. Boldyriev S. V., Linnyk M. P. Instytut impichmentu Prezydenta: zasterezhennia ta propozytsii udoskonalennia. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal “Internauka”. Serii: “Iurydychni nauky”*. 2024. № 10. <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-10-10397> [in Ukrainian].